

НЕЗАБАРОМ НАШ ЮВІЛЕЙ — 80-ті РОКОВИНИ! Частина третя

Експонати, які Український Музей і Бібліотека зібрав у підготовчі роки (1933-1937) - від заснування до офіційного відкриття - прийшли від різних осіб та з різних джерел у формі дарунків або придбання. Зокрема, одна група експонатів була замовлена у 1936 році Владикою Константином Богачевським у відомого львівського мистця-скульптора Сергія Литвиненка (1899-1964). Владика Богачевський уважав, що музей повинен мати у своїй колекції макети особливих предметів, які б ілюстрували та віддзеркалювали історичні аспекти нашої культури та спадщини, і щоб друга і третя генерації українців в Америці, а, особливо, молодь, яка ніколи не бачила Україну, а тільки чула від батьків та парохів про неї, могла навчитися та познайомитися з важливими історичними пам'ятниками та культурними досягненнями своїх предків. І так, Владика Богачевський доручив Литвиненку зробити кам'яні моделі (макети) Собору Св. Софії, Золотих Воріт, Саркофага князя Ярослава Мудрого і пам'ятника на Ясній Горі в Підліссі, присвяченого Отцю Маркіяну Шашкевичу (1811-1843). Перші три макети вказували б на велич та могутність Київської Держави, а четвертий макет був би, немов, маяк, який пригадував би усім про заслуги Шашкевича у галузі національного та культурного

відродження в Галичині.

Мистець Сергій Литвиненко походив з Полтавщини. Освіту здобув в Лу-бенських школах. У роки боротьби за незалежність Української держави слу-

жив в українському війську і після невдалих визвольних змагань був інтернований з іншими вояками в табори для полонених. Після звільнення, з допомогою добрих людей, вступив на студії до Краківської Академії Мистецтв (1924-1929) і до Парижу (1930) де з успіхом виставляв свої скульптурні праці. Після студій повернувся в Галичину і поселився у Львові, де вскоріт часі відкрив свою мистецьку студію і керамічну фабрику. Під час Другої Світової війни, втікаючи від советської окупації жив у таборах для переселенців у Німеччині, а 1949 року емігрував до Америки та поселився у місті Нью Йорк. Де б не був, Литвиненко, він не лише енергійно і віддано включався в мистецьке та літературне життя громади, але часто був його провідником. У Нью Йорку він відкрив свою мистецьку студію, заснував та очолив Нью-Йоркський Літературно-Мистецький Клуб, (1952-1957), був засновником Об'єднання Українських Мистців, організував безліч мистецьких виставок та літературних вечорів тощо. Його мистецька творчість складається із чисельних пам'ятників, присвячених героїчним і трагічним подіям української історії, погрудь відомих історичних та громадських постатей. Він у 1930-их роках створив пам'ятник Митрополиту Шептицькому, який був знищений советами. А найбільш відомим Литвиненко став за створення у 1933 р. надгробного пам'ятника Івану Франку, що

на поверхні Личаківському цвинтарі.

Чотири макети, які Литвиненко виготовив для нашого музею, такі:

1. Собор Св. Софії в Києві, збудований

(1037-1044) за часів панування князя Ярослава Мудрого (978-1054), вважається одним із найбільш видатних архітектурних пам'яток України. Собор був кількакратно руйнований ворожими нападами. Роками Собор лежав в руїні, аж Митрополит Петро Могила (1597-1647) почав реставраційні заходи, а згодом Гетьман Іван Мазепа (1639-1709) докінчив реставрацію власними коштами у 1690-1697 роках. Макет Собору Св. Софії, який зробив Литвиненко для нашого музею, відображає його після реставрації Мазепою.

2. Золоті Ворота фортифікаційних мурів цитаделі Києва теж були збудовані за часів князя Ярослава Мудрого. Це були найважливіші ворота київської твердині і століттями були тріумфальним в'їздом в місто. Над воротами була збудована церка присвячена Благовіщенню, із позолоченими банями. Митрополит Іларіон у своїй проповіді "О законі і благодаті" говорить, що "Ярослав спорудив церкву над Великими ворітьми в ім'я Благовіщення, щоб те привітання, з яким він (Архангел Гавриїл), вдався до Діви, звернулось на місто...Радуйся благовірний граде, Господь з тобою... хай завжди радість градові тому святому Благовіщенню буде, молитвами пресвятої Богородиці і святого Архангела Гавриїла, радости Благовісника". Одна із теорій, чому ворота дістали назву "золоті", походить від золотих бань церкви над ворітьми. Ця будівля також була зруйнована постійними нападами і століттями лежала в руїні. Державний уряд у 1982 році відбудував ворота до їхнього правдоподібного первісного вигляду. Модель, яку Литвиненко зробив для нашого музею, зображає їхній вигляд у стані руїни.

3. Королів, князів, шляхту та вельможів хоронили в особливих гробницях. Князя Ярослава Мудрого похоронили в білий мармуровий саркофаг, який знаходиться в Соборі св. Софії. Саркофаг цей прямокутної форми з похилою кришою. Його

Для нашого музею Литвиненко зробив мініатюрну копію оригінального саркофагу.

4. Маркіяна Шашкевича вважають національним і літературним пробудителем Галичини. Він воскресив українську національну свідомість, національну ідентичність, впровадив українську мову в літературну творчість і церковні проповіді. Для цих ідеалів він присвятив все своє коротке життя і заохотив інших до цієї праці. У 1911 році населення села Підлісся, де Маркіян народився, для відзначення 100-літніх роковин народження, вирішило в його честь збудувати пам'ятник у формі високої вежі з хрестом і встановити його на найвищій горі околиці, знаній, як "Ясна або біла гора". Цей пам'ятник - це, немов, маяк, який пригадував би нам, провадив та підтримував нас у праці наслідування Шашкевича. Символіка цього пам'ятника особлива для української діаспори в Америці, бо більшість першої та другої хвилі еміграції походила з Галичини, а галичани з великим пієтизмом ставилися до Шашкевича. Для нашого музею Литвиненко виготовив макет цього пам'ятника на кам'яній плиті, вирізьбив вежу з хрестом та поколорував тло.

Усі чотири експонати перевезено зі Львова до портового міста Гдиня в Польщі, завантажено на корабель "МІННЕКВА", який причалив до пристані в Нью Йорку в серпні 1937 року. Згідно з архівними записами, перевізники вантажу (Дрінквотер енд сонс), який в кореспонденційному листі описали як "чотири скрині бетонного товару", привезли до Стемфорду саме в час перед офіційним відкриттям Музею і Бібліотеки у вересні 1937 року.

Любов Волинець

